

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (szósta izba)

z dnia 19 listopada 2020 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Polityka azylowa – Dyrektywa 2011/95/UE – Warunki przyznania statusu uchodźcy – Odmowa odbycia służby wojskowej – Artykuł 9 ust. 2 lit. e) – Przepisy państwa pochodzenia nieprzewidujące prawa do odmowy działania sprzecznego z własnym sumieniem – Ochrona osób, które uciekły z państwa pochodzenia po upływie okresu odroczenia służby wojskowej – Artykuł 9 ust. 3 – Związek między powodami wymienionymi w art. 10 dyrektywy 2011/95/UE a ściganiem i karami, o których mowa w jej art. 9 ust. 2 lit. e) tej dyrektywy – Dowód

W sprawie C-238/19

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Verwaltungsgericht Hannover (sąd administracyjny w Hanowerze, Niemcy) postanowieniem z dnia 7 marca 2019 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 20 marca 2019 r., w postępowaniu:

EZ

przeciwko

Bundesrepublik Deutschland,

TRYBUNAŁ (szósta izba),

w składzie: J.-C. Bonichot (sprawozdawca), prezes pierwszej izby, pełniący obowiązki prezesa izby, C. Toader i M. Safjan, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,

sekretarz: R. Schiano, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 5 marca 2020 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu EZ – S. Schröder, Rechtsanwältin,
- w imieniu Bundesrepublik Deutschland – A. Horlamus, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu niemieckiego – R. Kanitz, w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: niemiecki.

– w imieniu Komisji Europejskiej – S. Grünheid oraz M. Condou-Durande, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznik generalnej na posiedzeniu w dniu 28 maja 2020 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 9 ust. 2 lit. e) i art. 9 ust. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz.U. 2011, L 337, s. 9).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między EZ, obywatelem syryjskim, a Bundesrepublik Deutschland (Republiką Federalną Niemiec) w przedmiocie decyzji Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (federalnego urzędu ds. migracji i uchodźców, Niemcy) o odmowie przyznania EZ statusu uchodźcy.

Ramy prawne

Konwencja genewska

- 3 Zgodnie z art. 1 sekcja A Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, sporządzonej w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. [*Recueil des traités des Nations unies*, t. 189, s. 150, nr 2545 (1954)], która weszła w życie w dniu 22 kwietnia 1954 r., uzupełnionej Protokołem dotyczącym statusu uchodźców, zawartym w Nowym Jorku w dniu 31 stycznia 1967 r., który wszedł w życie w dniu 4 października 1967 r. (zwanej dalej „konwencją genewską”):

„W rozumieniu niniejszej konwencji termin »uchodźca« stosuje się do osoby, która:

[...]

- (2) [...] na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania, nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.

[...]”.

Dyrektywa 2011/95

- 4 Motywy 2, 4, 12, 24 i 29 dyrektywy 2011/95 stanowią:

„(2) Wspólna polityka azylowa, obejmująca wspólny europejski system azylowy, stanowi nieodłączny element realizacji celu Unii Europejskiej dotyczącego stopniowego tworzenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości otwartej dla wszystkich tych, którzy zmuszeni okolicznościami zasadnie szukają ochrony w Unii.

[...]

(4) Konwencja genewska [...] [stanowi fundament] międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców.

[...]

(12) Głównym celem niniejszej dyrektywy jest po pierwsze to, by państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej, a po drugie, by osoby takie miały dostęp do minimalnego poziomu świadczeń we wszystkich państwach członkowskich.

[...]

(24) Konieczne jest wprowadzenie wspólnych kryteriów uznawania wnioskodawców ubiegających się o azyl za uchodźców w rozumieniu art. 1 konwencji genewskiej.

[...]

(29) Jednym z warunków kwalifikowania się do otrzymania statusu uchodźcy w rozumieniu art. 1 [sekcja] A konwencji genewskiej jest związek przyczynowy między powodami prześladowania takimi jak rasa, religia, narodowość, przekonania polityczne lub przynależność do szczególnej grupy społecznej a aktami prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami”.

5 Zgodnie z art. 2 lit. d) tej dyrektywy dla jej celów termin „uchodźca” oznacza „obywatela państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa [...]”.

6 Artykuł 4 wspomnianej dyrektywy, należący do jej rozdziału II zatytułowanego „Ocena wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie mogą nałożyć na wnioskodawcę obowiązek jak najszybszego przedstawienia wszystkich elementów niezbędnych do uzasadnienia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Obowiązkiem państwa członkowskiego jest ocenienie odpowiednich elementów wniosku we współpracy z wnioskodawcą.

2. Na elementy, o których mowa w ust. 1, składają się oświadczenia wnioskodawcy oraz wszelkie dokumenty znajdujące się w jego posiadaniu odnoszące się do jego wieku, przeszłości, w tym przeszłości uwzględnianych krewnych, jego tożsamości, obywatelstwa (obywatelstw), państwa (państw) i miejsca (miejsc) poprzedniego pobytu, wcześniejszych wniosków azylowych, tras podróży, dokumentów podróży oraz powodów występowania o udzielenie ochrony międzynarodowej.

3. Ocena wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest przeprowadzana indywidualnie dla każdego przypadku i obejmuje m.in.:

a) wszystkie istotne fakty odnoszące się do kraju pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, w tym również przepisy ustawowe i wykonawcze kraju pochodzenia oraz sposoby ich wykonywania;

b) odpowiednie oświadczenia i dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę, informujące, czy wnioskodawca doznał lub może doznać prześladowań lub poważnej krzywdy;

- c) indywidualną sytuację i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy, w tym takie czynniki, jak jego przeszłość, płeć i wiek – by ocenić, czy w świetle osobistych uwarunkowań wnioskodawcy akty, których doświadczył lub na które mógłby zostać narażony, stanowią prześladowanie lub powodują poważną krzywdę;
 - d) ustalenie, czy działalność wnioskodawcy od chwili opuszczenia kraju pochodzenia służyła wyłącznie lub głównie stworzeniu warunków koniecznych do ubiegania się o ochronę międzynarodową – by ocenić, czy taka działalność naraziłaby wnioskodawcę na prześladowanie lub poważną krzywdę, jeśli powróci on do tego kraju;
 - e) ustalenie, czy od wnioskodawcy można by racjonalnie oczekiwać, że powinien skorzystać z ochrony innego państwa, na którego obywatelstwo mógłby się powołać.
4. Fakt, że wnioskodawca już doznał prześladowania lub poważnej krzywdy albo że bezpośrednio groziło mu takie prześladowanie lub poważna krzywda, jest istotną przesłanką potwierdzającą uzasadnioną obawę wnioskodawcy przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, iż akty prześladowania lub wyrządzania poważnej krzywdy się nie powtórzą.
5. W przypadku gdy państwo członkowskie stosuje zasadę, że obowiązkiem wnioskodawcy jest uzasadnienie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, i gdy niektóre treści oświadczeń wnioskodawcy nie są poparte dokumentami ani innymi dowodami, potwierdzenie takich treści nie jest konieczne pod następującymi warunkami:
- a) wnioskodawca poczynił rzeczywisty wysiłek, aby uzasadnić swój wniosek;
 - b) wszystkie właściwe elementy będące w posiadaniu wnioskodawcy zostały przedstawione oraz złożono zadowalające wyjaśnienia co do braku innych istotnych elementów;
 - c) oświadczenia wnioskodawcy zostały uznane za spójne i wiarygodne i nie są sprzeczne z dostępnymi szczegółowymi i ogólnymi informacjami mającymi znaczenie dla sprawy wnioskodawcy;
 - d) wnioskodawca wystąpił o udzielenie ochrony międzynarodowej w najwcześniejszym możliwym terminie, chyba że może on wskazać zasadny powód, dlaczego tego nie zrobił; oraz
 - e) stwierdzono ogólną wiarygodność wnioskodawcy”.
- 7 Artykuł 9 tej samej dyrektywy, zatytułowany „Akty prześladowania”, stanowi:
- „1. Aby czyn mógł zostać uznany za akt prześladowania w rozumieniu art. 1 [sekcja] A konwencji genewskiej, musi on:
- a) być na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności praw, od których przestrzegania nie można się uchylić na mocy 15 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.]; lub
 - b) być kumulacją różnych środków, w tym takich naruszeń praw człowieka, które są na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do określonego w lit. a).
2. Akty prześladowania określone w ust. 1 mogą przybierać między innymi formę:
- [...]

e) ścigania lub kar za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, jeżeli odbycie służby wojskowej pociągałoby za sobą dokonywanie przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2;

[...]

3. Zgodnie z art. 2 lit. d) musi istnieć związek między powodami określonymi w art. 10 a aktami prześladowania określonymi w ust. 1 niniejszego artykułu lub brakiem ochrony przed takimi aktami”.

8 Artykuł 10 dyrektywy 2011/95 ma następujące brzmienie:

„1. Dokonując oceny powodów prześladowania, państwa członkowskie uwzględniają następujące elementy:

[...]

e) pojęcie opinii politycznej obejmuje w szczególności posiadanie opinii, idei lub przekonania w kwestii dotyczącej podmiotów potencjalnie dopuszczających się prześladowania, określonych w art. 6, oraz ich polityki lub metod, bez względu na to, czy wnioskodawca działał zgodnie z tą opinią, ideą lub tym przekonaniem.

2. Podczas oceniania, czy obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście odznacza się rasową, religijną, narodowościową, społeczną lub polityczną cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania”.

9 Artykuł 12 tej dyrektywy, zatytułowany „Wykluczenie”, przewiduje w ust. 2:

„Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec zostaje wykluczony z możliwości otrzymania statusu uchodźcy, jeżeli istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że:

a) dokonał zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej, zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu aktów międzynarodowych opracowanych w celu ustanowienia przepisów odnoszących się do tych zbrodni;

[...]”.

Prawo niemieckie

10 Asylgesetz (ustawa o prawie azylu), w wersji mającej zastosowanie do okoliczności będących przedmiotem postępowania głównego (zwana dalej „AsylG”), stanowi w § 3 zatytułowanym „Przyznanie statusu uchodźcy”:

„1) Cudzoziemiec jest uchodźcą w rozumieniu [konwencji genewskiej], jeżeli:

1. z uwagi na uzasadnioną obawę przed prześladowaniem ze względu na swoją rasę, religię, narodowość, poglądy polityczne lub przynależność do określonej grupy społecznej

2. przebywa poza granicami państwa (państwa pochodzenia)

a) którego jest obywatelem i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa.

[...]

2) Cudzoziemiec nie jest uchodźcą w rozumieniu ust. 1, gdy istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że:

1. dopuścił się zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej, zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu aktów międzynarodowych opracowanych w celu ustanowienia przepisów odnoszących się do tych zbrodni;
2. przed przyjęciem go jako uchodźcy popełnił poza terytorium federalnym poważne przestępstwo o charakterze innym niż polityczny, w szczególności czyn odznaczający się okrucieństwem, chociażby przestępstwo takie zostało popełnione rzekomo w celu politycznym; lub
3. winny jest działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych.

[...]”.

11 Paragraf 3a AsylG, zatytułowany „Akty prześladowania”, stanowi:

„1) Za akt prześladowania w rozumieniu § 3 ust. 1 uważa się czyn, który

1. jest na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności praw, od których przestrzegania nie można się uchylić na mocy art. 15 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [...]; lub
2. jest kumulacją różnych środków, w tym naruszeń praw człowieka, które są na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do określonego w pkt 1.

2) Akty prześladowania w rozumieniu ust. 1 mogą między innymi przybierać formę:

[...]

5. ścigania lub kar za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, jeżeli odbycie służby wojskowej pociągałoby za sobą dokonywanie przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w § 3 ust. 2 niniejszej ustawy,

[...]

3) Musi istnieć związek między powodami prześladowania wymienionymi w przepisach § 3 ust. 1 pkt 1 w związku z przepisami § 3b a czynami uznawanymi za akty prześladowania w rozumieniu ust. 1 i 2 niniejszego paragrafu lub brakiem ochrony przed takimi czynami”.

12 Artykuł 3b AsylG, zatytułowany „Powody prześladowania”, stanowi:

„1) Przy dokonywaniu oceny powodów prześladowania na podstawie § 3 ust. 1 pkt 1 należy mieć na względzie następujące czynniki:

[...]

5. pojęcie opinii politycznej obejmuje w szczególności posiadanie opinii, idei lub przekonania w kwestii dotyczącej podmiotów potencjalnie dopuszczających się prześladowania, określonych w § 3c, oraz ich polityki lub metod, bez względu na to, czy cudzoziemiec działał zgodnie z tą opinią, ideą lub tym przekonaniem.

2) Dla oceny, czy obawa cudzoziemca przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy cudzoziemiec rzeczywiście odznacza się rasową, religijną, narodowościową, społeczną lub polityczną cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest mu przypisywana przez podmiot dopuszczający się prześladowania”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 13 EZ, będący obywatelem syryjskim, opuścił swój kraj w dniu 6 listopada 2014 r. Przybył do Niemiec w dniu 5 września 2015 r., a w dniu 28 stycznia 2016 r. złożył wniosek o udzielenie azylu.
- 14 EZ wskazał, że uciekł z Syrii w listopadzie 2014 r., żeby uniknąć odbycia służby wojskowej – w obawie przed koniecznością wzięcia udziału w wojnie domowej. Służba wojskowa EZ została odroczone do lutego 2015 r. celem umożliwienia mu ukończenia studiów uniwersyteckich.
- 15 W dniu 11 kwietnia 2017 r. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (federalny urząd ds. migracji i uchodźców) przyznał EZ ochronę uzupełniającą, lecz odrzucił jego wniosek o udzielenie azylu na tej podstawie, iż nie doznał on osobiście prześladowań, które skłoniłyby go do opuszczenia jego kraju. Zdaniem tego urzędu zainteresowany, który jedynie uciekł przed wojną domową, nie musiał obawiać się prześladowań w razie powrotu do Syrii. W każdym razie, jak stwierdził urząd, brak jest związku między prześladowaniami, których obawia się EZ, a powodami prześladowań, które mogą prowadzić do przyznania mu statusu uchodźcy.
- 16 W dniu 1 maja 2017 r. EZ złożył skargę na tę decyzję do sądu odsyłającego – Verwaltungsgericht Hannover (sądu administracyjnego w Hanowerze, Niemcy). Twierdzi on co do istoty, że ze względu na ucieczkę z państwa pochodzenia w celu uchylecia się od obowiązku odbycia służby wojskowej i na złożenie w Niemczech wniosku o udzielenie azylu jest on narażony na ryzyko prześladowań uzasadniające przyznanie mu statusu uchodźcy.
- 17 Sąd odsyłający stwierdza, że brak jest utrwalonego orzecznictwa krajowego odnoszącego się do wniosków o udzielenie azylu złożonych przez syryjskich poborowych, którzy uciekli z kraju w celu uchylecia się od służby wojskowej i którzy z tego tytułu są narażeni na ściganie i kary w razie powrotu do kraju.
- 18 W tych okolicznościach Verwaltungsgericht Hannover (sąd administracyjny w Hanowerze) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
 - „1) Czy art. 9 ust. 2 lit. e) [dyrektywy 2011/95] należy interpretować w ten sposób, że »odmowa odbycia służby wojskowej podczas konfliktu« nie musi być przez zainteresowanego dokonana w ramach sformalizowanego postępowania w przedmiocie odmowy, jeżeli prawo kraju pochodzenia nie przewiduje prawa do odmowy odbycia służby wojskowej?
 - 2) W razie odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze: czy art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy [2011/95] poprzez uznanie prawa do »odmowy odbycia służby wojskowej podczas konfliktu« chroni również osoby, które nie stawiają się do dyspozycji administracji wojskowej kraju pochodzenia po upływie okresu odroczenia i które uchylają się od przymusowej rekrutacji, uciekając z kraju?
 - 3) W razie odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie: czy art. 9 ust. 2 lit. e) [dyrektywy 2011/95] należy interpretować w ten sposób, że odbycie służby wojskowej przez poborowego, który nie wie, do jakich operacji wojskowych zostanie skierowany w przyszłości, bezpośrednio lub pośrednio »pociągałoby za sobą dokonywanie przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2« już z tego powodu, że siły zbrojne jego kraju pochodzenia wielokrotnie i systematycznie popełniają takie przestępstwa lub czyny, wykorzystując do tego poborowych?

- 4) Czy art. 9 ust. 3 dyrektywy [2011/95] należy interpretować w ten sposób, że także w przypadku aktów prześladowania określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy [2011/95] zgodnie z art. 2 lit. d) dyrektywy [2011/95] musi istnieć związek między powodami określonymi w art. 10 dyrektywy [2011/95] a aktami zaklasyfikowanymi jako prześladowanie w art. 9 ust. 1 i 2 dyrektywy [2011/95] lub brakiem ochrony przed takimi aktami?
- 5) W razie odpowiedzi twierdzącej na pytanie czwarte: czy związek między prześladowaniem poprzez ściganie na drodze karnej lub wymierzenie kary za odmowę odbycia służby wojskowej a powodem prześladowania istnieje w rozumieniu art. 9 ust. 3 w związku z art. 2 lit. d) dyrektywy [2011/95] już wtedy, gdy z odmową wiąże się ściganie na drodze karnej lub wymierzenie kary?.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Uwagi wstępne

- 19 W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że z motywów 4 i 12 dyrektywy 2011/95 wynika, iż konwencja genewska stanowi fundament międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców, a dyrektywa ta została przyjęta między innymi po to, by wszystkie państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej.
- 20 Wykładni przepisów dyrektywy 2011/95 należy zatem dokonywać w świetle jej ogólnej systematyki i celu, z poszanowaniem konwencji genewskiej i innych odpowiednich traktatów, o których mowa w art. 78 ust. 1 TFUE. Wykładnia ta powinna również, jak wynika z motywu 16 tej dyrektywy, uwzględniać prawa uznane w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 21 W drugiej kolejności należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 lit. d) dyrektywy 2011/95 uchodźcą jest między innymi obywatel państwa trzeciego, który przebywa poza krajem, którego jest obywatelem, ponieważ żywi „uzasadnioną obawę przed prześladowaniem” z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej i nie może bądź „ze względu na taką obawę” nie chce skorzystać z „ochrony” tego państwa. Dany obywatel musi zatem, ze względu na okoliczności panujące w jego państwie pochodzenia, żywić uzasadnioną obawę przed prześladowaniem jego osoby z przynajmniej jednego z pięciu powodów wymienionych w tej dyrektywie i w konwencji genewskiej (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 22 W trzeciej kolejności należy podkreślić, że art. 9 dyrektywy 2011/95 definiuje elementy, które pozwalają na uznanie określonych działań za prześladowanie w rozumieniu art. 1 sekcja A konwencji genewskiej. W tym zakresie art. 9 ust. 1 lit. a) tej dyrektywy precyzuje, że chodzi o czyny wystarczająco poważne ze względu na swój charakter lub powtarzalność, by stanowiły poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności praw nienaruszalnych, od których art. 15 ust. 2 europejskiej Konwencji praw człowieka i podstawowych wolności nie dopuszcza żadnego odstępstwa. Ponadto art. 9 ust. 1 lit. b) wspomnianej dyrektywy wskazuje, że za prześladowanie należy uznać również kumulację różnych działań, w tym takich naruszeń praw człowieka, które są wystarczająco poważne ze względu na oddziaływanie na jednostkę w podobny sposób, jak zostało to określone w art. 9 ust. 1 lit. a) tej samej dyrektywy. Z powyższych przepisów wynika, że aby naruszenie praw podstawowych stanowiło prześladowanie w rozumieniu art. 1 sekcja A konwencji genewskiej, musi ono charakteryzować się określonym poziomem powagi (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 23 W czwartej kolejności należy wskazać, że na podstawie art. 4 ust. 3 lit. a)–c) dyrektywy 2011/95 przy dokonywaniu indywidualnej oceny wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej należy brać pod uwagę wszystkie istotne fakty odnoszące się do państwa pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, odpowiednie oświadczenia i dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę, jak również jego indywidualną sytuację i uwarunkowania osobiste.
- 24 To w świetle powyższych rozważań należy dokonać wykładni przepisów art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95, zgodnie z którymi akty prześladowania, w rozumieniu ust. 1 tego artykułu, mogą polegać między innymi na ściganiu lub karaniu za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, jeżeli odbycie służby wojskowej pociągałoby za sobą dokonywanie przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy.
- 25 Ponadto, w odniesieniu do postępowania głównego z informacji przedstawionych przez sąd odsyłający wynika, że przestępstwa, do popełnienia których EZ mógłby zostać zmuszony jako poborowy w ramach syryjskiej wojny domowej, należą do „zbrodni wojennych” lub „zbrodni przeciwko ludzkości”, o których mowa w art. 12 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2011/95.

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- 26 W dwóch pierwszych pytaniach, które należy rozpoznać łącznie, sąd odsyłający zmierza co do istoty do ustalenia, czy art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by – w sytuacji gdy państwo pochodzenia nie przewiduje możliwości odmowy odbycia służby wojskowej – dokonanie takiej odmowy zostało stwierdzone w przypadku, gdy zainteresowany jej nie sformalizował zgodnie z określoną procedurą i uciekł z państwa pochodzenia, nie stawiwszy się do dyspozycji władz wojskowych.
- 27 Zgodnie z art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 akty prześladowania, na których ryzyko powołuje się osoba ubiegająca się o przyznanie statusu uchodźcy na mocy tego przepisu, powinny wynikać z odmowy pełnienia przez nią służby wojskowej. Co za tym idzie, taka odmowa powinna stanowić jedyny środek umożliwiający zainteresowanemu uniknięcie udziału w popełnianiu przestępstw, o których mowa w art. 12 ust. 2 lit. a) tej dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 44).
- 28 Wynika stąd, że okoliczność, iż wnioskodawca ubiegający się o przyznanie statusu uchodźcy nie skorzystał z procedury mającej na celu uzyskanie statusu osoby odmawiającej działania sprzecznego z własnym sumieniem, wyklucza wszelką ochronę na mocy art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95, chyba że ów wnioskodawca udowodni, że w jego konkretnej sytuacji żadna tego typu procedura nie była dla niego dostępna (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 45).
- 29 W szczególności, jeżeli prawo państwa pochodzenia nie przewiduje możliwości odmowy odbycia służby wojskowej i brak jest w konsekwencji jakiegokolwiek procedury w tym zakresie, nie można wymagać od uchylającego się, by sformalizował tę odmowę zgodnie z konkretną procedurą.
- 30 Poza tym, w takim przypadku, zważywszy na nielegalny charakter takiej odmowy na mocy prawa państwa pochodzenia oraz na ściganie i kary, na jakie narażony jest jej autor, nie można racjonalnie oczekiwać od niego, że dokona wspomnianej odmowy przed władzami wojskowymi.
- 31 Okoliczności te nie wystarczają jednak, aby wykazać, że zainteresowany rzeczywiście odmówił odbycia swojej służby wojskowej. Zgodnie z art. 4 ust. 3 lit. a)–c) dyrektywy 2011/95 przy ocenie prawdziwości tej odmowy należy brać pod uwagę, podobnie jak w przypadku innych okoliczności przedstawionych na poparcie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej i jak to zostało przypomniane w pkt 23

niniejszego wyroku, wszystkie istotne fakty odnoszące się do państwa pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, odpowiednie oświadczenia i dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę, jak również jego indywidualną sytuację i uwarunkowania osobiste.

- 32 W konsekwencji art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, by – w sytuacji gdy państwo pochodzenia nie przewiduje możliwości odmowy odbycia służby wojskowej – dokonanie takiej odmowy zostało stwierdzone w przypadku, gdy zainteresowany jej nie sformalizował zgodnie z określoną procedurą i uciekł z państwa pochodzenia, nie stawiając się do dyspozycji władz wojskowych.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 33 W trzecim pytaniu sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku poborowego, który odmawia odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, lecz który nie wie, do jakich operacji wojskowych zostałby skierowany w przyszłości, odbycie służby wojskowej wiązałoby się z popełnianiem przestępstw lub czynów określonych w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy już z tego powodu, że siły zbrojne jego państwa pochodzenia w sposób powtarzalny i systematyczny popełniają takie przestępstwa lub czyny, wykorzystując do tego poborowych.
- 34 Wyłącznie do krajowych organów należy przeprowadzenie – pod kontrolą sądu – oceny, czy odbycie służby wojskowej przez wnioskodawcę ubiegającego się o przyznanie statusu uchodźcy na podstawie art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 prowadziłyby koniecznie lub co najmniej bardzo prawdopodobnie do popełniania przez niego przestępstw, o których mowa w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 40).
- 35 Ta ocena okoliczności faktycznych powinna opierać się na łańcuchu poszlak mogącym prowadzić do wykazania, w świetle ogółu okoliczności sprawy, w szczególności związanych z istotnymi faktami odnoszącymi się do państwa pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, jak również z indywidualną sytuacją i uwarunkowaniami osobistymi wnioskodawcy, że analizowana sytuacja w ujęciu ogólnym uprawdopodobnia możliwość popełniania podnoszonych przestępstw (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 46).
- 36 Trybunał orzekł również, że nie są co do zasady wykluczone sytuacje, w których wnioskodawca miałby uczestniczyć w popełnianiu takich przestępstw jedynie pośrednio, między innymi dlatego, że nie wchodziłby w skład oddziałów bojowych, lecz zostałby przydzielony przykładowo do jednostki logistycznej lub jednostki wsparcia (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 37).
- 37 W kontekście mającej uogólniony zasięg wojny domowej w Syrii, toczącej się w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku zainteresowanego, czyli w kwietniu 2017 r., a także zważywszy w szczególności na powtarzalne i systematyczne popełnianie zbrodni wojennych przez armię syryjską, w tym przez jednostki złożone z poborowych, co zdaniem sądu odsyłającego zostało szeroko udokumentowane, prawdopodobieństwo, że poborowy stanie wobec konieczności bezpośredniego lub pośredniego udziału, bez względu na rodzaj operacji, do których przeprowadzania zostanie przydzielony, w popełnianiu takich zbrodni, jawi się jako bardzo wysokie, czego ustalenie należy do sądu odsyłającego.
- 38 W konsekwencji art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku poborowego, który odmawia odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, lecz który nie wie, do jakich operacji wojskowych zostałby skierowany w przyszłości – w kontekście mającej uogólniony zasięg wojny domowej, w ramach której armia z udziałem poborowych popełnia w sposób

powtarzalny i systematyczny przestępstwa lub akty określone w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy – odbycie służby wojskowej wiązałyby się z bezpośrednim lub pośrednim udziałem w popełnianiu takich przestępstw lub czynów, bez względu na rodzaj operacji, do których przeprowadzania ów poborowy zostałyby przydzielony.

W przedmiocie pytania czwartego

- 39 W pytaniu czwartym sąd odsyłający zmierza co do istoty do ustalenia, czy art. 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że między powodami wymienionymi w art. 10 tej dyrektywy a ściganiem i karami, o których mowa w jej art. 9 ust. 2 lit. e), musi istnieć związek.
- 40 Na powyższe pytanie należy odpowiedzieć nie tylko w świetle brzmienia wspomnianego art. 9, ale także mając na uwadze jego kontekst i intencję prawodawcy Unii.
- 41 Po pierwsze, z brzmienia art. 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 wynika, że musi istnieć związek między powodami określonymi w art. 10 tej dyrektywy a aktami prześladowania w rozumieniu jej art. 9 ust. 1 lub brakiem ochrony przed takimi aktami. Równocześnie art. 9 ust. 2 wspomnianej dyrektywy zawiera niewyczerpujący wykaz aktów prześladowania w rozumieniu jej art. 9 ust. 1. Co za tym idzie, wymóg istnienia związku między powodami wymienionymi w art. 10 a aktami prześladowania w rozumieniu art. 9 ust. 1 odnosi się między innymi do aktów prześladowania wymienionych w art. 9 ust. 2, w tym tych, o których mowa w lit. e) tego przepisu.
- 42 Po drugie, wykładnia ta jest zgodna z samą definicją pojęcia „uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. d) dyrektywy 2011/95, czyli obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z jednego z pięciu powodów wymienionych w tym przepisie i omówionych w art. 10 tej dyrektywy nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony państwa, w którym miał miejsce zwykłego pobytu.
- 43 Po trzecie, jak wskazuje motyw 24 dyrektywy 2011/95, ma ona na celu przyjęcie wspólnych kryteriów uznawania statusu uchodźców w rozumieniu konwencji genewskiej. W konsekwencji, zgodnie z brzmieniem art. 1 sekcja A pkt 2 tej konwencji, wspomniana dyrektywa ogranicza dostęp do prawa do azylu do osób, które żywią uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych, co zostało ujęte również w jej motywie 29.
- 44 Wobec powyższego art. 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że wymaga on istnienia związku między powodami wymienionymi w art. 10 tej dyrektywy a ściganiem i karami, o których mowa w jej art. 9 ust. 2 lit. e).

W przedmiocie pytania piątego

- 45 W pytaniu piątym sąd odsyłający zmierza co do istoty do ustalenia, czy art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 w związku z jej art. 9 ust. 3 należy interpretować w ten sposób, że istnienie związku między powodami wymienionymi w art. 2 lit. d) i w art. 10 tej dyrektywy a ściganiem i karami za odmowę odbycia służby wojskowej, o których mowa w art. 9 ust. 2 lit. e) wspomnianej dyrektywy, należy uznać za dowiedzione już z tego względu, że z odmową taką wiąże się ściganie lub kary.
- 46 Należy przede wszystkim zauważyć, że art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 – w zakresie w jakim odnosi się do ścigania lub kar za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, w sytuacji gdy odbycie owej służby wiązałyby się z popełnianiem przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy – definiuje określone akty prześladowania

poprzez ich powód, a powód ten różni się od powodów wymienionych w sposób wyczerpujący w art. 2 lit. d) i w art. 10 wspomnianej dyrektywy, a mianowicie rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej.

- 47 Prawdą jest, że w wielu przypadkach odmowa odbycia służby wojskowej jest wyrazem opinii politycznych, czy to manifestujących się odrzuceniem wszelkiego używania siły zbrojnej czy to sprzeciwem wobec polityki lub metod stosowanych przez władze państwa pochodzenia, przekonań religijnych lub też wynika z przynależności do określonej grupy społecznej. W takich sytuacjach akty prześladowania, do których może prowadzić wspomniana odmowa, można również powiązać z tymi samymi powodami.
- 48 Niemniej, jak podniosła rzecznik generalna w pkt 67 opinii, odmowa odbycia służby wojskowej może wynikać również z innych względów niż pięć wyżej wymienionych powodów prześladowania. W szczególności może ona być podyktowana obawą przed narażeniem się na niebezpieczeństwa, jakie pociąga za sobą odbywanie takiej służby w warunkach konfliktu zbrojnego.
- 49 Co za tym idzie, uznanie, że odmowa odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 jest w każdym wypadku związana z jednym z pięciu powodów prześladowania przewidzianych przez konwencję genewską, oznaczałoby w rzeczywistości dodanie do tych powodów innych motywów prześladowania i rozszerzenie w ten sposób zakresu stosowania tej dyrektywy względem zakresu stosowania konwencji genewskiej. Jednakże wykładnia taka stałaby w sprzeczności z wyrażoną w motywie 24 wspomnianej dyrektywy wyraźną intencją prawodawcy Unii, by zharmonizować w ramach Unii implementację statusu uchodźcy w rozumieniu konwencji genewskiej.
- 50 W związku z powyższym istnienia związku między co najmniej jednym z powodów prześladowania wymienionych w art. 10 dyrektywy 2011/95 a ściganiem i karami, o których mowa w jej art. 9 ust. 2 lit. e), nie można uznać za dowiedzione ani w konsekwencji wyłączyć z badania przeprowadzanego przez krajowe organy odpowiedzialne za ocenę wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej.
- 51 Konkluzja ta znajduje potwierdzenie w ustanowionych w dyrektywie 2011/95 zasadach przeprowadzania oceny wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej.
- 52 Dyrektywa ta przewiduje bowiem, w art. 4 ust. 1, że państwa członkowskie mogą nałożyć na wnioskodawcę obowiązek jak najszybszego przedstawienia wszystkich elementów niezbędnych do uzasadnienia jego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Jednakże oświadczenia wnioskodawcy ubiegającego się o udzielenie ochrony międzynarodowej stanowią jedynie punkt wyjścia w procesie badania przez właściwe organy faktów i okoliczności (zob. podobnie wyrok z dnia 25 stycznia 2018 r., F, C-473/16, EU:C:2018:36, pkt 28). Ten sam przepis stanowi bowiem, że obowiązkiem państwa członkowskiego jest ocenienie odpowiednich elementów wniosku we współpracy z wnioskodawcą.
- 53 Pośród istotnych elementów podlegających ocenie właściwych organów krajowych art. 4 ust. 2 dyrektywy 2011/95 wymienia „powod[y] występowania o udzielenie ochrony międzynarodowej” obejmujące jednoznacznie powód związany z aktami prześladowania, na które wnioskodawca miałby – wedle jego twierdzeń – być narażony. W konsekwencji uznanie, bez przeprowadzenia badania, że ściganie i kary za odmowę odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) tej dyrektywy są umotywowane jednym z pięciu powodów prześladowania przewidzianych przez konwencję genewską, prowadziłoby do wyłączenia, z naruszeniem art. 4 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, z przeprowadzanej przez właściwe organy oceny zasadniczego elementu, jakim są „powod[y] występowania o udzielenie ochrony międzynarodowej”.

- 54 Niemniej nie można przyjąć, że to do wnioskodawcy ubiegającego się o udzielenie ochrony międzynarodowej należy dostarczenie dowodu istnienia związku między powodami wymienionymi w art. 2 lit. d) i w art. 10 dyrektywy 2011/95 a ściganiem i karami, których staje się on adresatem ze względu na odmowę odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) tej dyrektywy.
- 55 Tak rozłożony ciężar dowodu byłby bowiem sprzeczny z zasadami przeprowadzania oceny wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, określonymi w art. 4 dyrektywy 2011/95. Po pierwsze, jak zostało przypomniane w pkt 52 niniejszego wyroku, art. 4 ust. 1 tej dyrektywy pozwala państwom członkowskim jedynie na nałożenie na wnioskodawcę obowiązku „jak najszybszego przedstawienia wszystkich elementów niezbędnych do uzasadnienia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej” i zobowiązuje państwo członkowskie, w którym złożono wniosek, do dokonania oceny istotnych jego elementów. Po drugie, jak podniosła rzecznik generalna w pkt 70 opinii, art. 4 ust. 5 dyrektywy 2011/95 dopuszcza, że wnioskodawca nie zawsze musi być w stanie poprzeć swój wniosek dowodami w postaci dokumentów lub innym materiałem dowodowym, i wylicza przesłanki, których kumulatywne spełnienie zwalnia z wymogu przedstawienia takich dowodów. W tym względzie powody odmowy odbycia służby wojskowej, a co za tym idzie ściganie, na które ta odmowa naraża, stanowią elementy subiektywne wniosku, których bezpośrednie dowiedzenie może nastęrczać szczególnych trudności.
- 56 Wobec powyższego to do właściwych organów krajowych należy dokonanie oceny, w świetle ogółu okoliczności przedstawionych przez wnioskodawcę ubiegającego się o udzielenie ochrony międzynarodowej, prawdopodobieństwa istnienia związku między powodami wymienionymi w art. 2 lit. d) i w art. 10 dyrektywy 2011/95 a ściganiem i karami, których staje się on adresatem ze względu na odmowę odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) tej dyrektywy.
- 57 W tym względzie należy podkreślić, że istnieje silne domniemanie, iż odmowa odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 jest związana z jednym z pięciu powodów przywołanych w jej art. 10.
- 58 Po pierwsze, jest oczywiste, że wskazując powód aktów prześladowania określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95, prawodawca Unii nie zamierzał utrudnić uzyskania statusu uchodźcy przez osoby odmawiające działania sprzecznego z własnym sumieniem poprzez ustanowienie dodatkowej przesłanki, lecz przeciwnie, uznał, że ów powód prześladowania jest co do zasady powiązany z co najmniej jednym z pięciu powodów prześladowania otwierających prawo do uzyskania statusu uchodźcy. Wyraźne nadmienienie w tej dyrektywie osób odmawiających działania sprzecznego z własnym sumieniem w sytuacji, gdy odbycie służby wojskowej postawiłoby je wobec konieczności popełniania zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennych lub zbrodni przeciwko ludzkości, jest bowiem w pełni spójne z przewidzianym w art. 12 owej dyrektywy wykluczeniem możliwości uzyskania statusu uchodźcy przez sprawców takich zbrodni.
- 59 Po drugie, jak wskazała rzecznik generalna w pkt 75 opinii, odmowa odbycia służby wojskowej, w szczególności gdy zagrożona jest surowymi karami, pozwala założyć istnienie silnego konfliktu w zakresie wartości i opinii politycznych lub religijnych między zainteresowanym a władzami państwa pochodzenia.
- 60 Po trzecie, w sytuacji konfliktu zbrojnego, a zwłaszcza wojny domowej, i w braku zgodnej z prawem możliwości uchylenia się od obowiązków wojskowych, jest wysoce prawdopodobne, że odmowę odbycia służby wojskowej władze zinterpretowałyby jako akt opozycji politycznej, niezależnie od potencjalnie bardziej złożonej motywacji zainteresowanego. Artykuł 10 ust. 2 dyrektywy 2011/95 stanowi tymczasem, że „[p]odczas oceniania, czy obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście odznacza się rasową, religijną, narodowościową, społeczną lub polityczną cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania”.

61 Z powyższego wynika, że art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 w związku z jej art. 9 ust. 3 należy interpretować w ten sposób, że istnienia związku między powodami wymienionymi w art. 2 lit. d) i w art. 10 tej dyrektywy a ściganiem i karami za odmowę odbycia służby wojskowej, o których mowa w art. 9 ust. 2 lit. e) wspomnianej dyrektywy, nie można uznać za dowiedzione już z tego względu, że z odmową taką wiąże się ściganie lub kary. Niemniej istnieje silne domniemanie, że odmowa odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) tej samej dyrektywy jest związana z jednym z pięciu powodów przywołanych w jej art. 10. Do właściwych organów krajowych należy zbadanie, w świetle ogółu okoliczności rozpatrywanego przypadku, prawdopodobieństwa takiego związku.

W przedmiocie kosztów

62 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (szósta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony, należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, by – w sytuacji gdy państwo pochodzenia nie przewiduje możliwości odmowy odbycia służby wojskowej – dokonanie takiej odmowy zostało stwierdzone w przypadku, gdy zainteresowany jej nie sformalizował zgodnie z określoną procedurą i uciekł z państwa pochodzenia, nie stawiając się do dyspozycji władz wojskowych.**
- 2) **Artykuł 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku poborowego, który odmawia odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, lecz który nie wie, do jakich operacji wojskowych zostałby skierowany w przyszłości – w kontekście mającej uogólniony zasięg wojny domowej, w ramach której armia z udziałem poborowych popełnia w sposób powtarzalny i systematyczny przestępstwa lub akty określone w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy – odbycie służby wojskowej wiązałoby się z bezpośrednim lub pośrednim udziałem w popełnianiu takich przestępstw lub czynów, bez względu na rodzaj operacji, do których przeprowadzania ów poborowy zostałby przydzielony.**
- 3) **Artykuł 9 ust. 3 dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że wymaga on istnienia związku między powodami wymienionymi w art. 10 tej dyrektywy a ściganiem i karami, o których mowa w jej art. 9 ust. 2 lit. e).**
- 4) **Artykuł 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 w związku z jej art. 9 ust. 3 należy interpretować w ten sposób, że istnienia związku między powodami wymienionymi w art. 2 lit. d) i w art. 10 tej dyrektywy a ściganiem i karami za odmowę odbycia służby wojskowej, o których mowa w art. 9 ust. 2 lit. e) wspomnianej dyrektywy, nie można uznać za dowiedzione już z tego względu, że z odmową taką wiąże się ściganie lub kary. Niemniej istnieje silne domniemanie, że odmowa odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) tej samej dyrektywy jest związana z jednym z pięciu powodów przywołanych w jej art. 10. Do właściwych organów krajowych należy zbadanie, w świetle ogółu okoliczności rozpatrywanego przypadku, prawdopodobieństwa takiego związku.**

Podpisy